

**АДНАН ЌАХИЛ, ПРЕТСЕДАТЕЛ
НА ПАРТИЈАТА ЗА ДВИЖЕЊЕ НА
ТУРЦИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА**

Роден 1960 година во Скопје. По професија е магистер по хемиски науки. Поранешен министер во Владата на ВМРО-ДПМНЕ.

нички правила на однесувања. А, тоа значи дека ние заедно со другите требаше да учествуваме во креирањето на Договорот и при тоа можеби ќе имавме можност да кажеме нешто, да придонесеме за правата и за обврските на Турците во РМ, но и на другите заедници. Меѓутоа, нас никој не нè праща што мислиме и поради тоа сè уште сум против овој Договор. Но, како претседател на една демократска партија ние го почитуваме, бидејќи се донесе со консензус и со мнозинство гласови, односно поради демократските принципи

ЧЕТИРИГОДИШНА "РАМКОВНА ГОЛГОТА НА ТУРЦИТЕ ВО МАКЕДОНИЈА"

Разговорот го водеше:
Кокан СТОЈЧЕВ

Господине Ќахил, се наоѓаме пред парламентарни избори на кои веројатно ќе има несоодветни и неприродни политички коалиции. Поради ова се наметнува дилемата по што ќе се разликуваат овие избори и колку тие Вам ќе Ви претставуваат соодветен предизвик, бидејќи наспроти Албанците кои добија сè по Рамковниот договор и својата официјална политика ја водат врз принципот на бинационална држава, со тоа ја мајоризираат положбата на турската и на другите етнички заедници?

ЌАХИЛ: Одговорот ќе го почнам со Рамковниот договор, за кој сè уште тврдам, не само јас како лидер на Партијата за движење на Турците во Македонија, туку и нашите приврзаници, дека сме против него, бидејќи не дека Договорот е лош, дека носи лоши решенија, туку затоа што ние не учествувавме во преговорите и во неговото креирање. Значи, Турците како национална заедница, како конститутивен елемент на оваа држава, беа елиминирани, изолирани од преговорите и од правењето на Договорот. Во тој контекст, да потсетам дека во Рамковниот договор пишува оти Македонија е мултиетничка држава, која е заснована врз мултиет-

Рамката за коалициониот настап се привршува и мислам дека ќе биде успешна, како и соработката која веќе 8 години трае со ВМРО-ДПМНЕ, а пред извесно време и со Земјоделската народна партија, кои едноставно ѝ понудија рака на нашата партија и на турската заедница за да се чувствува како рамноправен субјект. А тоа дали сме големи или мали нема разлика. Многу партии се занесуваат дека се големи, кои имаат 100.000 или 200.000 членови и на тој начин малите партии ги сметаат за небитни субјекти. Меѓутоа, ако на ова гледаме во европски или во светски рамки, нашите партии во однос на нив се минорни, но сепак тие лидери ги примаат нашите водачи. Во светот нема мали или големи партии, има само успешни луѓе или партии, добри демократи и добри луѓе.

сме должни да го почитуваме. Во овој момент, од оваа временска дистанца се покажува дека Рамковниот договор нуди решенија само за една заедница, а во однос на него турската заедница изгуби многу. Имено, во последно време се случува една лоша работа, на пример, онаа придобивка која како Турци ја имавме во РМ, во информативните медиуми на радиопрограмите, нашата програма од 5 часа се намали на 2,5 часа.

Како гледате на овие последици и на она што понуди Рамковниот договор, а на албанската заедница ѝ овозможи многу поголеми демократски придобивки, кои не се ставени на хартија?

КАХИЛ: Видете можеби тоа е добра придобивка за демократијата, бидејќи секогаш она што го пишува на хартија не треба да претставува граница за добивање на правата или за обврските на заедницата. Ако мене ме прашувате, би требало да се оди на многу повеќе од даденото, не треба стриктно да се држиме до некоја гранична линија, тоа е договорено и тука треба да се застане. Но, сметам дека проблемот се јавува поради друга причина, кога доаѓа до дефинирање на правата и на обврските на другите заедници, кои всушност многу се ригорозни. Имено, при дефинирањето на правата на една заедница тие во својот обем многу се либерални и широкогради, додека за другите се рестриktivни. Едноставно, пишаните текстови можат да бидат основа, но не треба да претставуваат темел само за една заедница, а за другите тоа да е граница, како што сега се случува во однос на турската заедница во Македонија. И во тој контекст, кога велите дека за време и по претстојните избори ќе има неприродни коалиции, не знам дали воопшто ќе ги има, но во едно сум сигурен - дека моето коалицирање со ВМРО-ДПМНЕ датира многу одамна. Значи, уште од 1998 година, како човек на ДА, а сега

како лидер на Партијата за движење на Турците во Македонија, соработував и сум работел со ВМРО-ДПМНЕ. Тоа не е неприродна коалиција и таа соработка продолжи во оваа ситуација кога сме опозиција и се надевам дека ќе продолжи и во иднина.

Според ова што го тврдите Вие сте за една принципиелна политичка константа во однос на коалицирање со некоја голема партија, како ги оценувате неприродните коалиции, кои се врзуваат врз база на личен или на профитабилен интерес?

КАХИЛ: За мене тоа се непознати работи и такви коалиции нема да правам. За сега интересот на Турците се состои во принципиелното коалицирање, кое се должи на долгата стра-

тегија, но не мислам на лева, десна или централна опција - партија. Сметам дека интересот на една заедница е поважна работа од сè друго. Значи, ние соработувавме со едни луѓе и продолжуваме во таа насока, бидејќи за мене е неприродно преку ноќ да ги менувам партнерите, само поради тоа што би имал личен интерес или ангажман во рамките на една коалиција или власт. Докажав дека и во опозиција со ВМРО-ДПМНЕ и со Земјоделската народна партија, која подоцна се формираше, дека успешно соработуваме, затоа што сметам дека оваа коалиција најмногу направи за положбата на Турците во Македонија. И таа може да придонесе за развојот на демократијата, исклучително и за подобрување на положбата на Турците во земјава.

Пред завршувањето на овој четиригодишен пратенички мандат се приклучивте кон пратеничката група на Земјоделската народна партија. Дали тоа го сторивте поради превирањата во ВМРО-ДПМНЕ или постојат други причини, па затоа решивте да дејствувате во рамките на опозицијата и да бидете нејзина опозиција?

КАХИЛ: Она што го рековте за случувањата во ВМРО-ДПМНЕ, во даден момент ме натера да не се држам до некоја страна, бидејќи како пратеник соработувам со ВМРО-ДПМНЕ, и како партија сакавме да продолжиме со тоа, но едноставно бевме ставени во дилема - тоа што се случуваше во ВМРО-ДПМНЕ е нивна внатрешна работа. Значи, без да прејудуваме што ќе се случува во таа партија, направивме пратеничка група, на која ѝ се приклучив (Земјоделската народна партија), за да можам како партија на многу појасен начин да ги артикулирам нашите потреби и барања во Собранието, но истовремено да ја продолжам соработката со ВМРО-ДПМНЕ.

Колку тоа беше добро за Вашата партија, за демократијата, за внатрешниот живот на малите политички субјекти итн.?

КАХИЛ: Тоа секогаш негативно делува, бидејќи при секое прегрупирање или скршнување од насоките и од работата на една голема партија, во даден момент малите партии никогаш не можеле да одлучуваат за судбината на демократијата. Но, сакале да признаеме или не животот го диктираат големите партии, а од нив зависи и работата во Собранието. Значи, во одредени моменти моравме да се прилагодуваме и тоа го направивме за доброто на мојата заедница и за мојата партија за да остане на политичките принципи, да опстане во политичкиот и во парламентарниот живот, без да ги нарушиме добрите односи меѓу партиите и без да го урнеме концептот на позицијата или на опозицијата, а при тоа да не отскокнеме од програмските определби на мојата партија.

Како го оценувате Вашиот досегашен ангажман во Собранието на РМ?

КАХИЛ: Можам да кажам дека додека бев министер во Владата на ВМРО-ДПМНЕ, тогаш Турците најмногу добија. На пример, во тој период работев сите институции и тоа системски добро, вработивме многу Турци во државната администрација, во полицијата итн. Значи, турската заедница имаше еден соодветен општествен третман и присутност во Македонија. Она што потоа се случи, по 2002 година, е чисто деградирање на турската заедница во РМ. Таа е ставена на маргините на настаните и ние сега сме народ или нација под 20 отсто. Истовремено, во земјава ја имаме следнава слика, во која, условно да кажам, има водечки народ, македонскиот

народ кој е околу 65-70 проценти и има една заедница која е повеќе од 20 отсто, и други кои се под 20 проценти. По тие критериуми сега има три или четири категории луѓе и граѓани. Тоа не е дозволиво. Тоа не беше во мојот период, а сега можам да кажам дека списанието "Бирлик" се затвори во времето на СДСМ, програмата на турски јазик на МТВ е варијабилна, програмата на турски јазик на радиото од 5 часа се намали на 2,5 часа, но е од 5 часот наутро до 7,30 часот. Значи, таа се емитува кога никој не ја слуша. Едноставно, имаме критериуми кои важат за други, а за другите не важат и можам да кажам дека Турците како народ се ставени ад-акта, заедница кои како луѓе се третирани на начин, односно треба да добијат ако нешто остане од колачот. Во врска со мојот ангажман како пратеник во Собранието, опозиционер, се надевам дека со дискусиите придонесов за парламентарната демократија и се однесував како коректив на оваа власт. Се обидувам да бидам коректен и конкретен за да не се прават грешки. Но, не успеав нивните грешки да ги спречам, бидејќи сè што имавме како придобивки на Турците во Македонија за овој четиригодишен период го изгубиме.

Велите се намалува информативниот простор за негување на турскиот јазик и култура, а истовремено во земјава се зголемува турскиот капитал преку инвестициите. Како гледате на овој парадокс?

КАХИЛ: Во овој момент тоа навистина е парадокс. Ќе ви објаснам, капиталот нема граници, било да е турски или да потекнува од друго место, станува збор за приватен капитал, а бидејќи се залагаме за пазарна економија тоа е добро - да има турски капитал. Но, очигледно дека културата на Турците е диктирана врз основа на некои законски норми и ограничувања и токму тука можам да потенцирам дека тие потекнуваат од тој фамозен Рамковен договор. Во тој Рамковен договор ние сме декор и тој некому му служи, а губитници се Турците, кои се соочуваат со своја културна ерозија од една страна додека, пак, од друга страна има капитал од Турците од надвор, од Турција. Во тој контекст сакам да потенцирам дека Турците во Македонија се автохтон народ. Поради некои историски околности дојдени сме во земјава, како всушност и некои други кои дошле во друг историски момент. Ние сме се бореле за оваа држава и ние сме граѓани на Република Македонија, рамноправни, а тоа што некои структури велат дека не сме рамноправни граѓани во Македонија, дека треба да ни дадат помал процент од колачот, не се согласувам. Оној момент кога ќе сакаме да влеземе во ЕУ ќе треба да се има ист третман и кон Турците и кон другите во Македонија. Име-

но, сакам да истакнам дека на патот до Европа, утре ќе влезат и Македонија и Турција, но ако се воспостават критериуми на процентуална застапеност, врз која основа ќе се има права и обврски на заедници како во Македонија, а тоа се воспоставени во ЕУ, тогаш ќе ги прашам промоторите на оваа идеја што ќе се случи во соодносот меѓу Турците и Македонците, или со Албанците и другите заедници, ќе бидеме 100 спрема 1. Дали тогаш ќе се применуваат овие критериуми или не? Ако јас се прашувам сигурно тоа нема да се прави, бидејќи правата и обврските не произлегуваат од бројноста или од пропорциите, туку излегуваат од граѓанскиот концепт, кој колку дал за својата држава и татковина. Морам да потенцирам дека на Турците татковина им е Македонија. Но, дали така ја чувствуваат и другите?

Господине Кахил, секоја помала етничка заедница има по две партии, двајца лидери итн. Дали тоа претставува придобивка за демократијата, или ако ја разгледуваме положбата на Турците во Македонија тоа предизвикува раскол, а со тоа и намалување на можностите за подобрување на правата и слободите на турската заедница?

КАХИЛ: Не би рекол дека ова може да претставува раскол. Демократијата претставува богатство од партии, од лидери итн. Тоа е исто како во светот на бизнисот. Во светот можете лесно да формирате претпријатие но, исто така, и да загасне фирмата. Оваа теза ја поткрепувам со фактот дека од оној момент кога во Собранието имаме две турски партии, во него има повеќе турски парламентарци. Ако беше само една партија можеби ќе немаше ниту еден Турчин. Зошто да нема партија на Турците во опозиција или во позиција? Зошто да нема турска партија која ќе работи според други принципи? Иако мислам дека ниту Македонија и Европа ќе немаат некоја иднина со националните партии. Но, ќе речете вие сте национална партија, точно, но ние сме формирани меѓу последните партии. Бевме принудени тоа да го направиме. Оној момент кога ќе се формираат партии на идеолошка основа сметам дека ќе се стопат партиите. Значи, придобивките на демократијата се темелат врз основа на партиската работа, но таа треба да биде и врз други критериуми, во смисла на конкурентност. Треба да се воведат конкурентност и во политиката.

Дали ќе бидете дел од опозициониот караван "За подобра Македонија", предводена од ВМРО-ДПМНЕ?

КАХИЛ: На локалните избори настапивме самостојно, но ги поддржувавме идеите на ВМРО-ДПМНЕ. Но, тоа не значи дека од иднина нема да настапуваме заедно. Потенцирам дека коалиционите партнери треба да имаат долготрајна основа и работиме на договор, кој ќе има долга стратегија, базирана врз основа на меѓусебна верба на лидерите и на членовите. Во тој контекст сметаме дека на претстојните парламентарни избори ќе настапиме заедно со ВМРО-ДПМНЕ, со Земјоделската народна партија и со другите, кои во овие четири години беа во опозиција на оваа власт. Со нашата работа треба да покажеме дека лојалноста и соработката произлегува од меѓусебното разбирање, а не секогаш дека партиите поаѓаат од своите интереси. Нам приоритет ни се интересите на граѓаните на РМ и на нашите членови. Во таа насока немаме право на луксуз да менуваме партии само затоа што во даден момент имаме личен интерес, сакам да кажам дека како парламентарец, како Партија за движење на Турците во Македонија ја поддржуваме опозицијата предводена од ВМРО-ДПМНЕ и заедно ќе одиме на претстојните избори.